

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı Örneği

Büşra ONAY^{1*}, Candan KUŞ ŞAHİN², Beyza SAVA², Esra BAYAZIT SOLAK³

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarım Bölümü, Afyonkarahisar

²Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Isparta

³Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Isparta

Geliş Tarihi (Received): 19.08.2022, Kabul Tarihi (Accepted): 21.10.2022

✉ Sorumlu Yazar (Corresponding author*): bonay@aku.edu.tr

☎ +90 272 2282614 📠 +90 272 2281308

ÖZ

Bu çalışmada, Afyonkarahisar ilinde bulunan Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı'nın erişilebilirlik açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, park içerisindeki yapısal (girişler, yollar, rampalar, kent mobilyaları, çocuk oyun alanları) ve bitkisel öğeler başta engelli bireyler olmak üzere tüm kullanıcılar açısından erişilebilirlik kavramı doğrultusunda, engellilerin için hazırlanan uluslararası standartlar göz önüne alınarak incelenmiştir. Yerinde yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular, alandan çekilen fotoğraflarla desteklenmiştir. Peyzaj mimarlığı açısından bulgular değerlendirildiğinde, parkın her noktasına erişilebilirliğin mümkün olduğu saptanmış olmakla birlikte bazı donatılardan kullanıcıların faydalanmada zorluklar yaşandığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, incelenen parkın engelsiz bir parka dönüşmesi için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, engelsiz park, erişilebilirlik, park

Accessibility in Parks: The Case Study of Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Park

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine Prof. Dr. Veysel Eroğlu Park in Afyonkarahisar province in terms of accessibility. In this context, the structural (entries, roads, ramps, urban furniture, children's playgrounds) and plant elements in the park were examined in line with the concept of accessibility for all users, especially disabled individuals, taking into account the international standards prepared for the disabled. The findings obtained as a result of on-site investigations were supported by photographs taken from the area. When the findings are evaluated in terms of landscape architecture, it has been determined that accessibility to every point of the park is possible, but it has been understood that users have difficulties in making use of some equipment. In this context, some suggestions have been made to transform the examined park into a barrier-free park.

Keywords: Afyonkarahisar, barrier-free parking, accessibility, park

GİRİŞ

Engellilik kavramı, sosyal bir çevrede bireyden beklenen görevleri yerine getirmesinde bir yetersizlik durumu veya sınırlı olma biçimi olarak tanımlanmaktadır

(Hahn, 1986). Engelli bireyler yaşamlarında eşitsizlikler, ayrımcılık, kişisel özerkliklerinin tanınmaması gibi pek çok sorunla karşılaşmakta ve ihlalin, engelliliği doğrudan insan hakları sorunu olduğu kabul edilmiştir (WHO, 2011). Bu bağlamda yeni bir engelli hakları

Büşra ONAY, <https://orcid.org/0000-0003-3126-2276>
Candan KUŞ ŞAHİN, <https://orcid.org/0000-0002-0413-2380>
Beyza SAVA, <https://orcid.org/0000-0003-0581-6466>
Esra BAYAZIT SOLAK, <https://orcid.org/0000-0001-8390-0212>

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı Örneği

alanı oluşmuştur. Bu engelli hakları alan içerisinde eşitlik, yaşam kalitesi, ayrımcılık yasağı, erişilebilirlik, bağımsız yaşam, kendini gerçekleştirme, güçlendirme, fırsat eşitliği gibi temel haklar yer almaktadır (Lee, 2005).

Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Engelli Hakları Sözleşmesi'ne göre erişilebilirlik "*Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime ulaşabilme*" şeklinde tanımlanmaktadır (Erten ve Aktel, 2020). Tüm insanlar gibi engelli bireylerinde bu haklardan yararlanabilmesi için üzerinde durulması gereken erişilebilirlik kavramı, engelli bireylerin çevrelerine uyum sağlamasını gerektirmek yerine, çevrenin bireyin yeteneklerine, ihtiyaçlarına uyacak şekilde tasarlanabileceği amacını taşımaktadır (Hahn, 1986).

Engeli olan insanlar engel türlerine bağlı olarak; işitme, görme, konuşma ve dil, ortopedik ve zihinsel engelliler, ruhsal ve duygusal hastalığı ile devam eden hastalığı bulunanlar gibi ayırım göstermektedir. Kent içerisindeki alanlar planlanırken ya da tasarlanırken bu engel gruplarının ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır (Odabaş Uslu ve Güneş, 2017).

İnsanlara temiz hava, zihinsel ve fiziksel sağlık yararları, sosyal etkileşim gibi hizmetler sunan kentsel yeşil alanlar, son yıllarda kentsel yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. (Seifu ve Stellmacher, 2021). Bu yerlerin kullanım oranları ve sıklığı, insanların sağlığı açısından oldukça önemlidir (Mohamed ve ark., 2022).

Kent yaşamının yoğun baskısından bunalan insanların sıklıkla tercih ettiği kentsel yeşil alanlar, engelli bireylerinde hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları açısından kullanmaları gereken alanlardır. Kentsel yeşil alanlar; herhangi bir zamanda, herhangi bir kısıtlama olmaksızın insanların her noktasına erişilebildikleri ve güvenli bir şekilde kullanılabilirlik alanları olmalıdır (Birnacka ve Kronenberg, 2018). Kentsel açık ve yeşil alanların önemli bir parçası olan parklar; insanların dinlenme, eğlenme ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılayan mekânlardır. Çok sayıda engelli karşılaştığı kısıtlamalardan dolayı evlerinden çıkamamakta ve her insanın hakkı olan çevreden yararlanamamaktadır. Bu da engelli bireylerin içe kapanık, mutsuz, hayattan

zevk almayan bireyler haline gelmesine neden olmaktadır. Engelli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak, onları topluma kazandırmak, sosyal ilişkilerini güçlendirmek için parkların tasarımları oldukça önemlidir. Bu nedenle hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm bireylerin eşit bir şekilde parkı kullanabilmesi için, parkların erişilebilir olması gerekmektedir (Çelik ve ark., 2015).

Engelli bireylerin kentsel yeşil alanları kullanabilmesi, topluma katılımlarının sağlanması için standartlar dâhilinde erişilebilir alanlar tasarlanması gerekmektedir. Tablo 1'de engelsiz park tasarımına ilişkin detaylar yer almaktadır (Çelik ve ark., 2015).

Söz konusu yapısal detayların yanı sıra engelliler açısından bitkisel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, ağaçlar en az 2 m gövde yüksekliğinde ve geniş taç çapına sahip olmalıdır. Dağınık formda olan bitkiler park içi yollarda geçiş engellemecek şekilde yeterli uzaklıkta kullanılmalıdır. Meyveleri, yaprak vb. kısımları zehirli olan bitki türleri kullanılmamalıdır. Dökülen meyve, diken, tohum vb. ile tehlike yaratacak olan bitkiler kullanılmamalıdır.

Kentsel yeşil alanların önemli bir kısmını oluşturan parkların erişilebilirliği üzerine literatürde birçok çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmalara konu olan parklardaki mekanlar ve bu mekanları oluşturan her türlü yapısal ve bitkisel ögenin fiziksel engelliler tarafında erişilebilirliği bazı araştırmacılar tarafından incelenmiştir (Olgun ve Yılmaz, 2014; Kuter ve Çakmak, 2017; Şenkaya ve ark., 2019; Kuter ve Çapraz, 2020; Koç ve Koç, 2022). Çelik ve ark. (2015) engelsiz bir parkın taşınması gereken özellikleri ve standartları, Erten ve Aktel (2020) ise engelsiz kentleri, Atıcı (2007) engelli bireylerin kent içerisinde karşılaştıkları sorunlar ile kentten engelli bireyler tarafından kullanılabilirliğini, Ören (2015) park düzenlemelerinde engelli bireylerin dikkate alınma durumunu, Cüce ve Ortaççesme (2020) kentsel yeşil alanlarda erişilebilirlik özelliklerini araştırmışlardır. Bu çalışmada ise, benzer konulardaki çalışmaların devamı niteliğinde, Afyonkarahisar ilinde bulunan Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı'nın erişilebilirlik açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, seçilen parkın tasarımında hem bitkisel hem de yapısal unsurların erişilebilirlik kavramı doğrultusunda standartlara uygunluğu ortaya konulmuştur.

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı Örneği

Tablo 1. Engelsiz bir park tasarımı (Çelik ve ark., 2015)

ENGELLİ BİREYLER İÇİN PARKLARDAKİ SORUNLAR	ÖLÇÜ	MALZEME
Park içi gezinti yolları, Rampalar	Yolların ve rampaların genişlik ve eğimleri standartlara uygun tasarlanmalı, mümkünse merdiven kullanılmamalıdır.	Yollar ve rampalar çevre şartlarına ve aşınmaya dayanıklı, kaymayan, pürüzlü bir malzemeden yapılmalıdır.
Otoparklar	Tüm tesisteki araç park yeri sayısının %5'i kadar engelli park yeri bulunmalı, park yeri ölçüsü engelli standardına uygun şekilde tasarlanmalıdır.	Çevre şartlarına, aşınmaya dayanıklı, su yalıtımı olan, kaymaz, hissedilebilir ve estetik malzeme kullanılmalıdır.
Dinlenme Alanları	Gezinti yolları boyunca 100 m aralıklarla ve standartlara uygun şekilde olmalıdır.	Çevre şartlarına, aşınmaya dayanıklı, pürüzlü, kaymayan özellikte ve estetik bir malzeme olmalıdır.
Spor Alanları	Yardımcı araç ve bireylere ihtiyaç duyan engelliler dikkate alınarak yeterli mekân sağlanmalıdır.	Çevre şartlarına dayanıklı ve tehlike yaratmayacak nitelikte malzeme olmalıdır.
Oyun Alanları	Özel tasarlanmış oyun ekipmanları olmalı ve bu ekipmanlar arasındaki mesafe engelli standartlara uygun olmalıdır.	Yumuşak, doğal ve statik elektriklenmenin olmadığı malzemelerden olmalıdır.
Su Yüzeyleri	Engellilere yönelik özel bir standart ölçü bulunmamaktadır.	
Kent Mobilyaları	Engelli standart ölçülerine uygun tasarlanmalıdır.	

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Türkiye'nin önemli bir geçiş bölgesi olan Afyonkarahisar ili Ege bölgesinde yer almaktadır. Çevresinde Konya, Eskişehir, Denizli, Isparta, Kütahya ve Uşak illeri bulunmaktadır. 2021 yılı verilerine göre 319.574 nüfusa sahip olan Afyonkarahisar ilinde, 159.747 erkek ve 159.827 kadın nüfus yaşamaktadır. Bunlardan yaklaşık 14.000 engelli bireyin yaşadığı rapor edilmiştir (URL-1, 2022).

Çalışma alanı olarak seçilen Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı'nın yapımı 2019 yılında tamamlanmıştır. 55.000 m² lik bir alanı kaplayan park, Afyonkarahisar ilinin en büyük parklarından birisidir. İçerisinde; yürüyüş yolları, süs havuzu, ayak tenisi, ayak voleybolu, ayak bilar-dosu, mini golf, langırt, plaj voleybolu, bowling, macera parkuru, basket ve voleybol sahası, halı saha, hava bisikleti gibi spor alanlarının yanında çocuk oyun alanları, spor alanları, oturma alanları ve millet kırıathanesi yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanı konumu

Yöntem

Engelliler için kentsel kamusal dış mekân tasarımına yönelik uygulanması gereken standartlar ve engelsiz

park tasarım ilkeleri peyzaj mimarlığı disiplini bakımından irdelenmiş, çalışma alanında yerinde etüd-analiz çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda; park girişi, otoparklar, merdivenler ve rampalar,

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı Örneği

yaya ve araç yolları, spor alanları, kent mobilyaları (oturma birimleri, çöp kutuları, aydınlatma elamanları, çeşmeler), çocuk oyun alanları, kafeterya ve bitki materyali ulusal standartlar kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca alan ziyaretleri esnasında fotoğraf çekimleri ve ölçümler yapılarak, parkın erişilebilirliği ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar ile ulusal standartların karşılaştırılması sonucu bir uygunluk analizi yapılmış, uygun bulunan kullanımlar belirlenmiş, uygun bulunmayan kullanımlar için ise bazı çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Şekil 2. Çalışma alanının genel görünümü

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bulgular

Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı'nda yapılan analiz çalışması sonucunda, park içerisinde 1 adet kafeterya, 2 adet çocuk oyun alanı, 1 adet çeşme, 1 adet spor alanı, 1 adet kum havuzu, 1 adet 5240 m² genişliğinde süs havuzu, 1'er adet ayak voleybolu, plaj voleybolu, ayak tenisi, ayak bilardosu, langırt, mini golf, bowling, basket ve voleybol sahası, halı saha, hava bisikleti, macera parkuru ile birlikte oturma alanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları yer almaktadır (Şekil 2).

➤ **Park Girişleri**

Çalışma alanı olan Veysel Eroğlu Parkı'na iki yerden giriş sağlanmaktadır. Park alanı duvar ile çevrelenmiştir. Parka sadece yaya girişine izin verilmektedir. Parkın demirden yapılmış olan her iki giriş kapısının da genişliği yaklaşık 4,5 m olarak ölçülmüştür (Şekil 3). Girişlerde herhangi bir eğim ya da merdiven bulunmamaktadır. Bu, engelli bireyler başta olmak üzere tüm kullanıcıların parka rahat bir şekilde girmesi için yeterlidir. Girişlerde beton parke döşeme malzemesine yer verilmiştir. Kaygan bir yüzeyin aksine pürüzlü bir zemin döşemesinin tercih edilmesi de parkın başarısını artırmıştır.

Şekil 3. Çalışma alanında bulunan girişler

➤ **Otopark**

Başbakanlık Otopark Yönetmeliği Mevzuatının 4. maddesine göre, engelliler için tüm tesisteki park yeri sayısının %5'i kadar otopark yeri ayrılması ve engelli işareti ile belirtilmesi gerekmektedir (Anonim, 2014).

Çalışma alanı içerisinde 2 adet otopark bulunmaktadır. Ancak bu alan içerisinde engelli bireyler için ayrılmış

engelli otoparkına yer verilmemiştir. Otoparklardan bir tanesinde araçların park yerleri çizgilerle ayrılırken diğer otoparkta herhangi bir otopark çizgisi bulunmamaktadır. Ayrıca giriş-çıkışı belirten herhangi bir yönlendirici levhaya da rastlanmamıştır. Otoparkta zemin malzemesi olarak asfalt malzeme kullanılmıştır (Şekil 4).

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

Şekil 4. Çalışma alanında bulunan otoparklardan görünüm

➤ **Yaya yolları ve rampalar**

Çalışma alanı olarak seçilen park incelendiğinde içerisinde yer alan yaya yolları ve yapı girişlerinde bulunan rampalar, farklı genişliklerde tasarlanmıştır. Şekil 5'te de görüldüğü gibi minimum yol genişliği 1 m, maksimum yol genişliği ise 7 m'dir. Yaya yollarının zemin döşeme malzemesine bakıldığında 2 farklı malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar kauçuk ve beton parke şeklinde sıralanabilir.

Çalışma alanı olarak seçilen park incelendiğinde içerisinde yer alan yaya yolları ve yapı girişlerinde bulunan rampalar, farklı genişliklerde tasarlanmıştır. Şekil 5'te de görüldüğü gibi minimum yol genişliği 1 m, maksimum yol genişliği ise 7 m'dir. Yaya yollarının zemin döşeme malzemesine bakıldığında 2 farklı malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar kauçuk ve beton parke şeklinde sıralanabilir.

Şekil 5 Çalışma alanında bulunan yollar

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

Tüm yayaların özgür bir şekilde hareket edebilmeleri için TS 12576'ya göre yaya kaldırımı/yolları en az 1,5 m genişliğinde tasarlanmalıdır (Olgun ve Tahsin, 2014). Bu ölçü Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) tarafından 2 m olarak belirtilmiştir (ÖZİDA, 2010). Buna göre köprü ve rampalar dışında kalan yaya yolları engelli bireylerin rahat bir şekilde hareket edebilmesi için gerekli olan ölçüleri karşılamaktadır. Ancak görme engelli için yaya yollarında kılavuz çizgileri kullanılmamıştır. Bu durum görme engelli bireylerin parkı kullanımını kısıtlamaktadır.

Yaya yollarının zemin kaplamalarında pürüzlü malzeme kullanımı ve yolların bakımlı olması erişilebilirlikte başarıyı artırmıştır. Ancak bazı yerlerde gereksiz bir şekilde malzeme farklılığı yapılmıştır. Bu durum engelli bireyler için tehlike oluşturabilir (Şekil 6).

Şekil 6. Yaya yollarındaki malzeme farklılığı

Bazı yaya yollarında yol ile bitkisel alanı ayırmak için sınırlandırıcı kullanılmıştır. Şekil 7'de görüldüğü gibi sınırlandırıcının olması engelli birey açısından olumlu olsa da yola taşan bitkiler tehlike oluşturmaktadır. Yanlış bitki türü seçiminden dolayı engelli bireylerin takılı düşmesine ya da dikenli bir tür olduğu için yaralanmalara sebep olabilir.

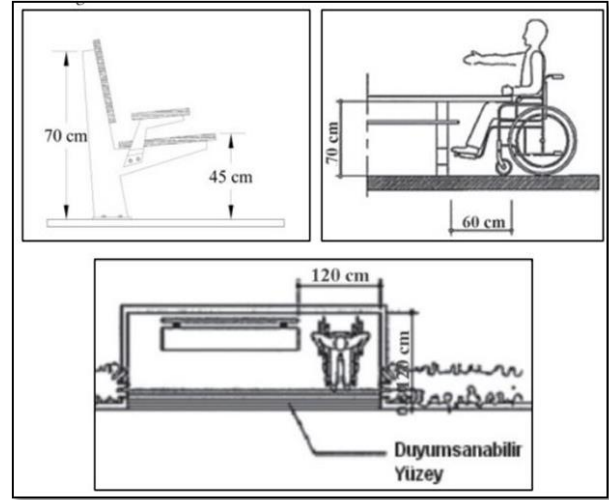

Şekil 7. Çalışma alanında bulunan yaya yollarındaki engeller

➤ Kent mobilyaları

Parkta kullanılan kent mobilyaları; aydınlatma elemanları, oturma birimleri, çöp kutuları, telefon kulübeleri, büfeler, bitki kasaları, otobüs durakları, tuvaletler ve işaret/bilgilendirme levhalarıdır.

✓ **Oturma elemanları:** Bir oturma elemanı tasarlanırken kolay ulaşılabilir olmasına ve uygun malzeme seçimine dikkat edilmelidir. Oturma elemanı malzemesi kaygan ve parlak yüzeyli olmamalı, ağır metallerden, betondan yapılmamalıdır (Olgun ve Tahsin, 2014). Dinlenme alanı için ayrılan alanlarda bankın yanında, tekerlekli sandalye kullanıcıları için mutlaka 1,20 m lik alan bırakılmalıdır. Oturma biriminin zeminden yüksekliği 0,45 m, sırt yaslama yerinin yüksekliği 0,70 m olmalıdır. Dinlenme alanlarında kullanılan masaların yüksekliği 0,75 m ile 0,90 m arasında değişebilirken, bütün yönlerden tekerlekli sandalyenin yaklaşabilmesi için masanın altındaki minimum derinlik 0,60 m olacak şekilde tasarlanmalıdır (Şekil 8) (ÖZİDA, 2010).

Şekil 8. Engelli bireyler için standartlar (ÖZİDA, 2010)

Park içerisinde çok sayıda oturma birimlerine ve üstü kapalı oturma alanlarına yer verilmiştir. Kullanılan bankların yanında tekerlekli sandalyenin girebileceği yeterli alan bırakıldığı ve bankın ölçülerinin engelli bireyler için uygun olarak tasarlandığı belirlenmiştir (Şekil 9).

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

Şekil 9. Çalışma alanında bulunan oturma birimleri

Park içerisinde üst örtü elemanı ile birlikte kullanılan oturma elemanları ahşap malzemeden yapılmıştır. Oturma birimi zemini ile yürüme yolunun malzemesinin arasında alan değişikliğini sağlamak için malzeme

farklılığı yapılmıştır. Ancak Şekil 8'de verilen ölçü ve detaylara bakıldığında engelli bireylerin kullanımına uygun tasarlanmadığı görülmektedir (Şekil 10).

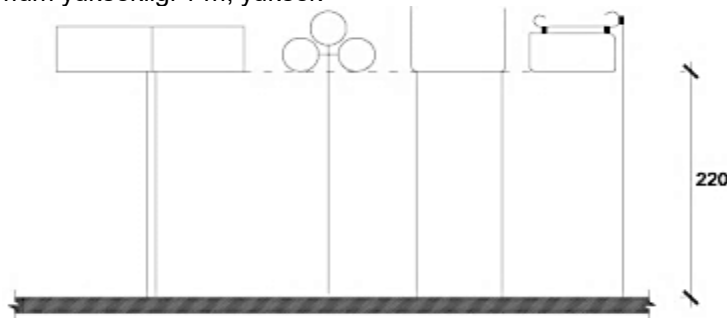

Şekil 10. Çalışma alanında bulunan oturma alanları

✓ **Aydınlatma elemanları:** parklarda kullanılan aydınlatma elemanları; yaya yollarında 3-4 m yüksekliğinde, sokaklarda 4,5-6 m, caddelerde 7,5-9 m ve anayolda ise (çevre yolunda) 10-12 m yüksekliğinde olmalıdır. Park ve bahçelerde kullanılan alçak aydınlatma elemanlarının maksimum yüksekliği 1 m, yüksek

aydınlatma elemanlarının maksimum yüksekliği 2,4 m olmalıdır (Kartay 2009). Baş kurtarma mesafesi ise 2,2 m den yüksek yapılmalıdır (Şekil 11) (ÖZİDA, 2010).

✓

Şekil 11. Aydınlatma görselleri (ÖZİDA, 2010)

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

Park içerisinde; projektör tipi aydınlatma ve yüksek tip aydınlatma olmak üzere 2 farklı tip aydınlatma elemanı kullanılmıştır. Park içerisinde yer alan aydınlatma elemanları sayıca yeterli olup standartlar açısından uygundur (Şekil 12). Projektör tip aydınlatmalar spor alanları, giriş, çocuk oyun alanları, kafeterya çevresini

aydınlatacak şekilde konumlandırılmıştır. Yürüme yolları çevrelerinde ise yüksek tip aydınlatmalara rastlanmaktadır. Ancak aydınlatma elemanlarında görme engelli bireyler için uyarı bantları yer almamaktadır.

Şekil 12. Çalışma Alanında bulunan projektör aydınlatma

✓ **Çöp kutuları:** TS12576 standardına göre çöp kutuları, yayaların hareketine engel olmayacak şekilde, yaya yolu kenarında bordür taşına en az 0,4 m uzaklığında ve en az 0,9 m, en çok 1,2 m yüksekliğe monte edilmelidir (ÖZİDA, 2010). Parkta kullanılan çöp kutuları incelendiğinde, ölçülerinin standartlara uygun olduğu görülmektedir. Bazı çöp kutuları (Şekil 13) yürüme yolu dışında, bazıları ise yürüme yolu içerisinde konumlandırılmıştır. Bu durum engelli bireyler için tehlike oluşturabilmektedir. Ayrıca çöp kutularında paslanmalar mevcuttur.

Şekil 13. Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkındaki çöp kutuları

✓ **Su Yapıları:** ÖZİDA (2010)'ya göre çeşmelerin su içme yerleri yaklaşık 0,9 m yükseklikte yapılmalıdır. Çalışma alanında kullanılan çeşme ise 0,8 m yükseklikte olup engelli bireyler için uygun ölçülerde değildir (Şekil 14).

Şekil 14. Çalışma alanında bulunan çeşme

Park içerisinde yer alan süs havuzu 5240 m² genişliğindedir. Yüksekliği ise 0,4 m dir. Havuz şu anda boş halde bırakılmıştır (Şekil 15).

Şekil 15. Çalışma alanında bulunan süs havuzu

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

✓ **Çocuk oyun alanları:** Parklarda bulunan çocuk oyun alanlarının engeli olan çocuklar ile engeli olmayan çocukların bir arada oynayacağı şekilde düzenlenmesi ve ötekileştirmenin önlenmesi, engelli çocukların toplumsal katılımında faydalı olmaktadır. Aynı zamanda oyun alanlarının farklı engel gruplarına hizmet etmesi, daha çok sayıda engelli çocuğun bu imkânlardan yararlanmasını sağlamaktadır. Çocuk oyun alanlarında merdivenlerden kaçınılmalı ya da bu alanlar rampalarla desteklenmelidir. Oyun ekipmanları tekerlekli sandalye kullanıcıları için özel ölçülerde olan sallıncıklar ve oyun alanına girişlerde rampalardan yarar-

lanılmalıdır. Oyun ekipmanları arasındaki mesafe çocukların bir birimden diğerine geçmesini kolaylaştıracak kadar yakın ve aynı zamanda tehlike oluşturmayacak şekilde mesafeli olmalıdır. Ekipmanlar arasında minimum 1,80 m mesafe kalacak şekilde düzenlenmelidir (Koç ve Koç, 2022).

Çalışma alanında, zeminleri kauçuk malzeme ile kaplanmış farklı yaş gruplarının oyun isteklerine cevap veren iki adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır (Şekil 16). Ancak oyun alanlarının, engeli olan çocukların kullanımına uygun olmadığı görülmektedir.

Şekil 16. Çalışma alanında bulunan çocuk oyun alanlarından bir görünüm

Yine çalışma alanı olan parkta 1 adet kum havuzu bulunmaktadır. Bu alana giriş kapısı 1 m genişliğindedir (Şekil 17).

Şekil 17. Çalışma alanında bulunan kum havuzu

✓ **Bitkilendirme:** Bitkiler, bir park alanında hem estetik hem de işlevsel anlamda ön plana çıkan materyallerdir. Bitkilerin şekil, renk, doku, ölçü, koku gibi özelliklerinden yararlanarak amacına uygun ve başarılı bir bitkisel tasarım elde edilebilir. Bitkiler yeşil alanlarda daha etkili olması için estetik özellikleri kadar işlevsel olarak da kullanılmaktadır. Ancak kullanılan her

bitkinin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler farklı engel grupları için farklı anlamlar ifade edebilmektedir ve bitkisel tasarım aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır. Bitkileri seçerken, dikerken ve bakımı esnasında dikkat edilmesi gereken bazı önemli kurallarla, fiziksel çevrede bir tehlike veya sorun oluşturmadan yaşamı sürdürmek mümkündür. Özellikle kentsel alanlardaki yürüme yolları kenarındaki bitkiler, engelli bireyler için tehlike oluşturmamalı ve soruna neden olmamalıdır. Yağışlar ile birlikte kırılıp gezinti yollarına düşen dallar, yere dökülen yaprakları ile yüzeyleri kayganlaştıran ve çeşitli kirlilik oluşturabilecek türler, bitkilerin dikenleri, zehirli meyvelere sahip bitkilerin gezinti yollarında tehlike oluşturabileceği için dikkatli kullanılmalı gerekmektedir (Evcil ve Kuş Şahin, 2015).

Çalışma alanı olan parktaki bitkisel tasarım incelendiğinde; yürüme yolları boyunca yol kenarında farklı türlerde ağaçların kullanılmadığı, bazı yol kenarlarında ise yine farklı türlerden oluşan çalı ve çiçeklere yer verildiği görülmektedir (Şekil 18). Sadece gül (*Rosa sp.*) dikilen yürüme yollarında bu bitkinin dikenli oluşu ve bazı dalların yollara sarkması bireyler için tehlike oluşturabilmektedir.

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı Örneği

Şekil 18. Çalışma alanında bulunan bitkisel materyaller

SONUÇ

Parklar insanların boş zamanlarında eğlenme, dinlenme, oyun oynama gibi çeşitli aktivitelerini gerçekleştirmek için geldikleri, farklı zaman dilimlerinde ve farklı sürelerde vakit geçirdikleri alanlardır. Kamuya ait olduğu için tüm insanların parklar üzerinde kullanım hakkı vardır. Bu yüzden, park tasarımlarında kadınlar, erkekler, çocuklar, gençler, yaşlılar, engeli bulunan insanlar yani herkes için erişilebilir, engelsiz bir alan olması gerektiği unutulmamalıdır.

Çalışma alanı olarak seçilen Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı erişilebilirlik açısından incelendiğinde, bazı yanlış uygulamaların yapıldığı tespit edilmiştir;

- Otoparklarda engelli bireyler için alanların ayrılması ve yönlendirici levha ya da bilgilerin bulunmaması,
- Yürüme yollarında görme engelli bireyler için kılavuz çizgilerinin olmaması,
- Donatıların (üstü kapalı oturma alanları) engelli standartlarına uygun yapılmamış olması,
- Çocuk oyun alanlarındaki donatıların, engelli çocukların ölçü standartlarına uygun olmaması,
- Bazı yürüme yollarında bitkilerin tehlike oluşturması,
- Park içerisinde yer alan süs havuzu çevresinde herhangi bir güvenlik önleminin olmaması

Prof. Dr. Veysel Eroğlu Parkı erişilebilirlik açısından incelendiğinde engellilere uygun olan uygulamaları da bulunmaktadır;

- Park girişlerinin düz ve geniş kapılardan oluşması,
- Engelli bir bireyin parkın tamamını gezmesine olanak tanıyan geniş ve düz yollarının bulunması,
- Yürüme yollarında kullanılan malzemenin kaygan olmayan pürüzlü malzeme olması,
- Park içerisinde belirli aralıklarda banklar yerleştirilmesi ve bankların yanında tekerlekli sandalye kullanıcıları için alanların bırakılması,
- Aydınlatma elemanları ve çöp kutularının engelli standartlarına uygun olması
- Bitkisel tasarım açısından bazı yürüme yolları hariç sorun oluşturmayacak bir bitkilendirmeye sahip olması.

Park için yapılan incelemelere bakıldığında engelli bireylerin bu parkı gezinti amaçlı kullanabileceği ama bazı aktivitelerden yararlanamayacağı sonucuna varılmıştır. Bu parkı daha erişilebilir, engelsiz bir park haline getirmek için aşağıda özet olarak verilen önerilerin yapılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır;

- Üstü örtülü oturma birimleri engelli standartlarına uygun olarak yeniden tasarlanmalıdır.
- Çocuk oyun alanlarında engelli çocuklarında oynayabilmesi için donatılar yenilenmelidir.

Parklarda Erişilebilirlik: Afyonkarahisar Prof. Dr. Veyssel Eroğlu Parkı Örneği

- Görme engelli bireyler düşünülerek yürüme yollarına kılavuz çizgileri eklenmelidir.
- Otoparklarda engelli araç park yeri ayrılmalı ve yönlendirici levhalar bulunmalıdır.
- Park içerisinde yer alan süs havuzu çevresinde gerekli güvenlik önlemleri alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anonim (2014). Başbakanlık Otopark Yönetmeliği. <http://www.mevzuat.gov.tr>.
- Biernacka, M., Kronenberg, J., Łaszkiewicz, E. (2020). An integrated system of monitoring the availability, accessibility and attractiveness of urban parks and green squares. *Applied Geography*, 116: 102152; DOI: 10.1016/j.apgeog.2020.102152
- Cüce, B., Ortaçşme, V. (2020). Kentsel yeşil alanlara erişilebilirlik. *Peyzaj*, 2(2): 65-77.
- Çelik, A., Ender, E., Seyidoğlu Akdeniz N. (2015). Engelsiz parklarda peyzaj tasarımı. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8 (2): 5-11.
- Erten, Ş., Aktel, M. (2020). Engellilerin erişebilirlik hakkı: Engelsiz kent yaklaşımı çerçevesinde bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 898-912.
- Evcı, A., Kuş Şahin, C. (2015). Açık yeşil alanlarda engellilere yönelik bitkisel tasarım kriterleri. II. Ulusal Botanik Kongresi, 25-28 Ağustos 2015: 117, Afyonkarahisar.
- Hahn, H. (1986). Disability and the urban environment: A perspective on Los Angeles, *Environment and Planning D Society and Space*, 4: 273-288.
- Kuter, N., Çakmak, M. (2017). Kamusal dış mekânlarda engelliler için tasarım: Ankara, Seğmenler parkı örneği. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 93-110.
- Kuter, N., Çapraz, M. N. (2020). Kamusal dış mekânda engelliler için tasarım: Çankırı, Recep Tayyip Erdoğan kent parkı örneği. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 6 (1): 39-46.
- Lee, T. M. (2005). Multicultural citizenship: The case of the disabled. Pothier, D., Devlin, R. (Eds.), *Critical Theory: Essays in Philosophy, Politics, Policy and Law*, Vancouver: UBC Press, 87-106.
- Mohamed, A.A, Kronenberg, J., Laszkiewicz, E. (2022). Transport infrastructure modifications and accessibility to public parks in Greater Cairo. *Urban Forestry & Urban Greening*, 73:127599; DOI: 10.1016/j.ufug.2022.127599
- Odabaş-Uslu, A., Güneş, M. (2017). Engelsiz kentler- "Herkes için erişilebilir kentler." *Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi*, 1(2): 30-36.
- Olgun, R., Yılmaz, T. (2014). Parkların erişilebilirlikleri üzerine bir araştırma: Niğde Kızılelma Parkı örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15 (1): 48-63.
- Ören, Ö. (2015). Kent parklarının engelli standartları açısından değerlendirilmesi. Pamukkale Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 66s.
- ÖZİDA (2010). *Yerel yönetimler için ulaşılabirlik temel bilgileri teknik el kitabı*. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Yayın no:49, Ankara.
- Seifu, S., Stellmacher, T. (2021). Accessibility of public recreational parks in Addis Ababa, Ethiopia: a GIS based analysis at sub-city level. *Urban Forestry & Urban Greening*, 57:126916; 10.1016/j.ufug.2020.126916
- Şenkaya, Ü., Özdemir, Y., Özdemir, Ş. (2019). Parkların erişilebilirlikleri üzerine bir araştırma: Fındıkzade Çukurbostan Yaşam Parkı Örneği. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (Özel Sayı): 53-57.
- URL-1 (2022). www.afyon.bel.tr/news/1/7002/boyle-bir-park-boyle-bir-isme-yakisirdi.aspx (Erişim Tarihi:10.08.2022)
- WHO (2011). *World report on disability*. Geneva: WHO Publications.